

ASUKAS TIETÄÄ

kokemuksia asukkaiden kuulemisesta

Porilainen lähiömaisema – hankkeen tavoitteeksi on määritelty tutkia porilaisia lähiöalueita ja niistä välittyviä mielikuvia asukkaiden kokemana. Lähiöalueisiin liitettyjä merkityksiä on hankkeen toiminnan aikana pohdittu mm. sosiaalisesta, kulttuurisesta -ja ympäristönäkökulmasta. Eri asukasryhmien tavoittamiseksi hankkeessa hyödynnetään asukasryhmittäin profiloituja vaihtoehtoisia asukasosallistamisen välineitä. Oheen on laadittu yhteenveto hankkeen toiminnassa soveltamistamme asukasosallistamisen menetelmistä ja osallistajien huomioita keinoista tavoittaa asukkaita.

Asukaskyselyt

Asukaskyselyitä toteutettiin Porilainen lähiömaisema hankkeen kohdealueilla Porin Pihlavassa, Pormestarinluodossa, Impolassa, Sampolassa ja Väinölässä hankkeen eri toteutusvaiheissa. Kyselyt toteutettiin keräämällä asukkailta tietoa eri menetelmin paperisista lomakekyselyistä internetkyselyihin.

Kotitalouksiin jaetut lomakekyselyt

Kyselyt toteutettiin siten että kohdealueiden kotitalouksiin jaettiin lomakekyselyitä 1kpl/talous. Kyselyiden toimittamisen hoiti jakelukeskus. Kyselyiden palautuksiin varattiin pisteet asuinalueen alueen palvelukeskuksista ja muista asukkaille keskeisistä asiointipaikoista. Palautuslaatikoita sijoitettiin ruokakauppoihin, kirjastoihin, kouluihin.

Talouksista tavoitettiin vain osa. Esimerkiksi 90%, sillä jakelukeskuksen kautta ilmaisjakelukiellon asettaneet taloudet jäivät jakelun ulkopuolelle. (Vuorio 2010)

Eri alueilla ja osahankkeissa toteutettujen kyselyiden vastausprosentit vaihtelivat 8-22%

Yhdeksi kompastuskiveksi talouskohtaisesti jaettujen kyselyiden suhteen muodostui kuka perhekunnasta valikoituu kyselyn vastaajaksi. Lomakekyselyiden vastaajista aktiivisimmiksi osoittautuivat keski-ikäiset tai sitä vanhemmat asukkaat. Nuoria ei juurikaan kyetty tavoittamaan. Vastaajien keski-ikä oli korkea, nuorten vastaajien tavoittaminen osoittautui vaikeaksi. alle 20 vuotiaita vastaajista 2% ja alle 15-vuotiaita taas ei ollenkaan. (Vuorio 2010)

Kotitalouksiin jaetut asukaskyselyt toteutettiin: Pihlavassa/Kotiutuminen Pihlajaan- osahankkeen yhteydessä/Jukka Vuorio (2009)Pormestarinluodossa/Porilainen lähiömaisema-hankkeen asukaskysely/ Vuokko Kemppi (2009)Pormestarinluodossa/Pormestarinluodon-Puuvillan puistovyöhyke –osahankkeessa/Arja Sato-Ettala & Kaisu Ryyänen (2009-2010)

Talokohtaiset lomakekyselyt

Talokohtaisesti jaetuilla lomakekyselyillä pyrittiin keräämään tietoa keskitetysti niiltä asukkailta, joiden arkielämään tutkimusongelma liittyi keskeisesti. Menetelmällä oli mahdollista saavuttaa spesifiä tietoa. Paperille tulostetut lomakekyselyt jaettiin talokohtaisesti ihmisten postilaatikoihin. Rappukäytäviin sijoitettiin lomakekyselyiden palautuslaatikot.

Rappukäytäviin jaetulla kyselyllä saavutettiin suhteellisen korkea vastausprosentti - noin 45% ja toisessa tapauksessa 21% jaetuista kyselyistä palautui. Palautuslaatikon sijoittamisessa rappukäytävään havaittiin kuitenkin omat riskinsä; yhdessä talossa palautuslaatikko katosi eikä sitä lukuisista selvittelyistä huolimatta onnistuttu enää jäljittämään. (Salmi 2010)

Menetelmällä onnistuttiin saavuttamaan haluttu tieto tarkkaan ja mm. yksilöimään kunkin alueen kehittämisedellytyksiin liittyviä ominaisuuksia talokohtaisesti ja luotiin siten tiedollisia edellytyksiä alueen kehittämiselle jatkossa. Lisäksi onnistuttiin yksilöimään lisäselvitystarpeita tulevaa tutkimusta ajatellen.

Kyselytutkimus toteutettiin hankkeen kohdealueilla Pormestarinluodossa, Impolassa, Sampolassa, Väinölässä ja Pihlavassa, Kulttuurivuorot kerhohuoneisiin – osahankkeen yhteydessä/Pasi Salmi (2009-2010) sekä Pormestarinluodossa Pormestarinluodon- Puuvillan puistovyöhyke –osaprojektissa /Arja Sato-Ettala ja Kaisu Ryyänen

Palvelupisteissä ja asukastilaisuuksissa jaetut lomakekyselyt

Palvelupisteistä jaetut lomakekyselyt oli mahdollista palauttaa samaan pisteeseen mistä lomakkeet oli saatu. Käytäntö soveltuu erityisesti lyhyen lomakekyselyn yhteyteen, jolloin vastaaminen sujuu nopeasti. Mahdollisuus lomakkeen vaivattomaan palautukseen vaikutti selvästi vastausprosenttiin, joka oli kohtuullisen korkea, jopa 35% (Sato-Ettala 2010)

Internetkyselytutkimus

Internetkyselyille yhteistä oli, että niiden kautta tavoitettiin keskimääräisesti nuorempia asukastyhmiä. Jopa 46 -50% vastaajista oli 21-29-vuotiaita kun paperilomakkeissa suurimman vastaajaryhmän muodostivat suunnilleen samalla prosenttiluvulla 50-64-vuotiaat. (Vuorio 2010; Sato-Ettala 2010)

Vastaavasti vanhempien ikäryhmien tavoittaminen internetkyselyiden välityksellä osoittautui haasteellisemmaksi. (Vuorio 2010)

Pihlavassa/Kotiutuminen Pihlavaan- osahankkeen yhteydessä/Jukka Vuorio (2009)

Pormestarinluodossa/Porilainen lähiömaisema-hankkeen asukaskysely/ Vuokko Kemppi (2009)

Pormestarinluodossa Pormestarinluodon- Puuvillan puistovyöhyke –osaprojektissa (Arja Sato-Ettala ja Kaisu Rynnänen)

Ryhmäprofiloidut lomakekyselyt koululuokittain

Nuorten asukkaiden tavoittamiseksi kokeiltiin erilaisia osallistamismenetelmiä. Yksi niistä oli koulutyön yhteydessä järjestetyt asukaskyselyt. Kysely toteutettiin siten että kahdeksasluokkalaisille jaettiin kyselylomakkeet oppitunnin yhteydessä. Lomakkeet täytettiin opettajien valvoessa.

Positiivista oli että näin saavutettiin 100% täytetyt lomakkeet suhteessa jaettujen lomakkeiden määrään.

Varjopuolena oli että osallistumisen ”pakollisuus” ja sitominen koulutyön yhteyteen muodostavat vaikuttavat osaltansa vastaajien motivaatioon. Jotkut vastauksista oli mahdollisesti kopioitu vierustoverilta.

Lisäksi lomakkeen käsitteitä tai nuorten epäselviksi kokemia kysymyksiä ei voitu täsmentää kun kysymysten esittäminen perustui luetun ymmärtämiseen. Selkeitä väärinymmärryksiä esiintyi. (Tella 2009)

Koululuokittain jaettu asukaskysely toteutettiin vuonna 2009 hankkeen esiselvitysvaiheen aikana/Pormestarinluodon liikekeskuksen kehittäminen nuorten näkökulmasta/Katri Tella.)

Profiloidut asukastyöpajat

Asukaskyselyistä saavutettujen kokemusten myötä pyrittiin hahmottamaan soveltuvia menetelmiä perinteisten menetelmien, kuten lomakekyselyiden suhteen hiljaisten asukasryhmien tavoittamiseksi. Osallistumattomia ryhmiä olivat esimerkiksi lapset, nuoret ja syrjäytyneet asukkaat. Tiedonkeruuta tukevaa toimintaa pyrittiin järjestämään eri asukasryhmille luonteovissa toimintaympäristöissä. Lisäksi sovellettiin eri muotoisia työpajamenetelmiä yksilöidyn tiedon keräämisessä. Tätä tarkoitusta palvelemaan järjestettiin erityiset teematyöpajat.

Teematyöpajat

Teematyöpajat suunniteltiin kotitalouksiin jaettujen asukaskyselyiden pohjalta esiin saatujen tutkimustarpeiden pohjalta. Teemottamisesta saatiin hyviä kokemuksia – kunkin teeman myötä keskustelu pysyi kompaktissa muodossa ja tulosten käsitteleminen helpottui. Oheen on listattu työpajat teemoittain:

Viheralueet Hanke oli mukana Wiinahaminan puistoalueen kehittämiseen tähtäävässä työpajassa, jonne saapui kolmisenkymmentä asukasta. Samaan teemaan liittyen hankkeessa järjestettiin nuorille asukkaille oma työpajan paikallisella nuorisotilalla. Kehitysideoita keräämässä oli viheralueiden suunnittelusta vastaavia toimijoita.

Turvallisuustyöpajoja järjestettiin sekä kaikille yhteinen, että erikseen nuorille asukkaille suunnattu paja. Työpajoissa käsiteltiin esiin tulleita turvallisuusuhkia yhdessä asukkaiden ja viranomaisten kanssa. Työpajassa pystyttiin käsittelemään mm. aiemmin huhupuheena liikkuneita rikostapauksia poliisin kanssa tai yksilöimään esimerkiksi liikenteessä koettuja turvallisuuspuutteita – purkamaan epäkotia, joita asukkaat olivat tuoneet esiin asukaskyselyissä. Työpajojen pohjalta laadittiin turvallinen –Pihlava raportti (Tella 2010).

Paikallishistoriaa asukkaiden tulkitsemana kerättiin talteen yhteistyössä Satakunnan Museon kanssa järjestetyssä työpajassa. Työpajassa alueen imagoa pyrittiin parantamaan tuomalla esille menneisyyden tulkintoja asukkaiden näkökulmasta. Työpajatoimintaa järjestettiin paikallisten markkinoiden yhteydessä. Tällä tavoin saatiin myös satunnaiskävijöitä osallistumaan hankkeen toimintaan. Samalla hanke sai näkyvyyttä paikallisesti. Teemaan liittyen järjestettiin myös ERP-Rakennuskulttuuritapahtuma, johon sisältyi korjausrakentamisen työnäytöksiä ja ympäristömuistoihin keskittyvä kenttätyöpaja. Työpajat toteutettiin vuonna 2010 yhteistyönä Porin kaupungin Kompakti kaupunki-hankkeen, Pihlavan asukasyhdistyksen, Porin kaupungin, nuorisotoimen, Satakunnan Museon, Varaosat kierto- ja Satakunnassa-hankkeen ja Satakunnan ympäristökoulu-hankkeen kanssa. Vastuuhenkilö: Katri Tella.

Profiilityöpajat

Profiilityöpajatoiminnan tavoitteena on ollut kehittää soveltuvia menetelmiä eri asukasryhmien tavoittamiseksi. Toiminnan kohderyhmät valikoitiin mm. asukaskyselyiden tulosten perusteella. Tavoitteena oli että suunnittelemalla työpajatoiminta kohderyhmän ehdoilla ja sijoittamalla toiminta kohderyhmille tyypilliseen ympäristöön saataisiin tavoitettua osallistamistoimien ulkopuolelle jääneitä asukkaita mukaan asuinympäristöjen kehittämiseen.

Kohderymänä lapset ja nuoret:

Norkoiluympäristö -työpajat

Työpajojen tarkoituksena oli tuottaa nuorten tilankäyttöä käsittelevää tutkimustietoa nuorten näkökulmasta. Työpajatoiminta sijoittui nuorten arkiympäristöihin ja sisälsi nuorten ohjaamista asuinympäristöjen valokuvadokumentointiin. Samalla tuotettiin kenttähaastatteluja.

Työpajaan osallistumisen tulokset pyrittiin kongretisoimaan järjestämällä työpajassa syntyneen materiaalin pohjalta näyttelytoimintaa. Nuorten tuottamia valokuvia asetettiin esille mm. OMAT PAIKAT –ja POLKUJA 2011 -näyttelyihin. Työpajatoimintaan liittyvien näyttelyiden toteutuksessa mukana olivat Porin lastenkulttuurikeskus- Satakunnan lastenkulttuuriverkosto ja Satakunnan Museo, jotka vastasivat näyttelytiloista ja painatuskustannuksista

Työpajoissa kerätyn aineiston pohjalta tuotettiin myös toimenpidesuosituksia nuorten ajanviettoa tukevien rakenteiden sijoittamisesta alueelle.

Työpajatoiminnan kautta onnistuttiin tuottamaan tietoa osallistumisen suhteen passiivisen asukasryhmän näkökulmasta, sekä tuomaan asukasryhmälle positiivista näkyvyyttä taiteellisin menetelmin.

Työpajatoimintaa järjestettiin vuosina 2009-2011. Toteutuksesta vastasi Katri Tella

Lapset ja nuoret koulupihasuunnittelussa - osahanke

Tutkimushankkeen tarkoitus oli selvittää lasten ja nuorten koulupihasuunnitteluun osallistumisprosesseja: osallistumisen yhteyttä pihojen käyttöön kouluaikana ja vapaa-ajalla ja siihen kuinka viihtyisinä lapset ja nuoret pitävät koulunpihoja niiden valmistuttua.

Tutkimuksen keskiössä oli lasten ja nuorten viihtyisyyden kokeminen erilaisissa koulupihakohteissa. Selvitys painotti ihmisen subjektiivisia ympäristömielikuvia. Tutkimusta tehtiin viidessä eri kaupungissa. Porissa tutkimusympäristönä toimi Kaarisillan koulunpiha.

Alakouluikäisille toteutettiin oppilaiden ikätasolle soveltuvia koulupihasuunnittelupiirustus- & kirjoitustehtäviä. Lisäksi projektitutkija ohjasi osallistujia tutkimaan pihaa ja tuottamaan oman liikkumisen pihan käytön arviointia. Työpajatyöskentelyn lopuksi oppilaat osallistuivat uuden pihan suunnitteluun edellisten työpajojen pohjalta.

Työpajatoiminnan puitteissa onnistuttiin keräämään täsmällistä tietoa suunnittelukohteesta konkreettisten tilankäyttäjryhmien näkökulmasta. Projektitutkija kokosi työpajojen perusteella Arkkitehtitoimisto Saarelle sekä Porin kaupungin suunnittelutaholle pihan teknistä suunnittelutyötä varten. (Forsell 2011)

Osahankkeen toteutuksesta vastasi projektitutkija Sanna Forsell. Tutkimusta tehtiin 2011 keväällä 2011 ja tutkimusta tullaan jatkamaan muissa hankkeissa vuoteen 2013 asti.

Yleisiä huomioita työpajatoiminnan toteuttamisesta

Ideariihi-tyyppisten työpajojen osalta erityisen tärkeää on, että mukaan tulevia asiantuntijoita ja mahdollisten parannusten toteuttajatahoja ohjeistetaan toimimaan tilaisuudessa siten, että esiin saadaan poimittua erilaisia ideoita riippumatta siitä, ovatko ne toteuttamiskelpoisia tai riittävätkö käytössä olevat resurssit niiden toteuttamiseen.

Tarkoituksena on kerätä erilaisia kehittämisideoita, eikä arvioida niiden toteuttamiskelpoisuutta.

Ensituntumalta varsin korkealentoiseltakin vaikuttavan idean taustalta saattaa löytyä toive, joka on parannettavissa muilla keinoin.

Asukkaiden esittämät kommentit saattavat tuntua ensi kädeltä arvioiden myös negatiiviselta palautteelta paikallisia toimijoita tai viranomaisia kohtaan, mutta usein niiden taustalta löytyy arkielämässä koettuja epäkohtia, joiden huomioiminen on asukkaan kannalta tärkeää. Puutteen tai epäkohdan selvittämistä voidaan joko pohtia yhdessä tai ainakin osoittaa mielipiteen esittäjälle että kommentti on huomioitu esimerkiksi *kirjaamalla se ylös*.

Usein pelkona on, että esimerkiksi virkamiesten yltiöpositiivisella suhtautumisella annetaan katteettomia lupauksia asukkaille kun todellisuudessa päätäntävalta konkreettisista parannustoimista saattaa esimerkiksi kunnissa usein tiukkojen budjetointien tai erilaisten lautakuntien ja muiden kunnalliskoneistojen takana.

On kuitenkin hyvä huomioda, että tuskin monikaan osallistuvista asukkaista todellisuudessa odottaa että konkreettisia ratkaisuja löydetään tai kehittämistoimenpiteitä lyödään siltä istumalta lukkoon ideointitilaisuuksissa.

Positiivista asennoitumista asukkaita kohtaan voidaan osoittaa lupaamalla esimerkiksi tutkia miten mahdolliseen esitettyyn ongelmaan saataisiin ratkaistuksi tulevaisuudessa.

Monissa tapauksissa jo se, että oma mielipide on saatu esittää julkisesti, koetaan asukkaiden kannalta positiivisena asiana.

Verkkoyhteisöllisyys

Vastapainoksia asukastilaisuuksille, työpajoille ja kyselyille hankkeessa kokeiltiin verkkoyhteisöllisyyden hyödyntämistä asukasiantuntijuuden esiin saamiseksi.

Kyläsivut ja mielipideosasto

Yhdelle kohdealueista tuotettiin asukkaiden käyttöön suunnattu blogialusta. Sivustoa markkinoitiin asuinalueen omana matalan julkaisukynnyksen mielipidepalstana, jonne aluetta koskevia kehittämisideoita voitaisiin kanavoida. Idean taustalla oli, että näillä keinoin saataisiin myös niiden asukkaiden ääntä kuuluviin, jotka eivät halua tai ehdi osallistua asukastilaisuuksiin tai jotka muuten kirjoittavat mielipiteitään yleisille keskustelupalstoille, joista aluekohtaisia mielipiteitä on aikavievää seuloa alueiden kehittämisen pohjaksi. Aluksi erityisesti muutamat ahkerina mielipidekirjoittajina tunnetut asukkaat lähettivät sivustolle kirjoituksiaan. Innostus mielipiteiden julkaisemiseen kuitenkin laantui ja, noin kahden viikon jälkeen mielipiteiden lähettäminen hiipui.

Myöhemmin perustettiin mielipidesivuston vastapainoksi alueen tapahtumien ilmoitustauluna toimivat kyläsivut herättämään sähköistä yhteisöllisyyttä alueen

asukkaiden keskuudessa. Ajatuksena oli että paikalliset toimijat voisivat halutessaan ilmoittaa alueen tapahtumista sähköisellä ilmoitustaululla. Esimerkiksi paikallinen kirjasto omaksui blogipohjalla ilmoittelun nopeasti luontevaksi keinoksi ilmoittaa kirjaston tapahtumista alueen asukkaille.

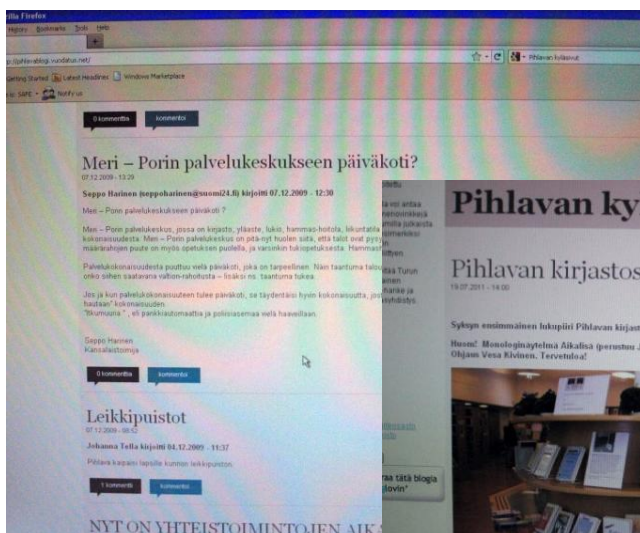
Kuitenkin monet keskeiset toimijat jättäytyivät toiminnan ulkopuolelle. Esimerkiksi asukasyhdistystä ei saatu innostettua mukaan siten että tapahtumien päivittäminen olisi tapahtunut asukasyhdistyksen aktiivien toimesta, vaan päivittäminen hoidettiin käytännössä hankkeen työpanoksella.

Kyläsivuston toimintaa on mahdollista jatkaa hankkeen päätyttyä, sillä blogialustaksi valittiin maksuton blogipohja, jonka ylläpitäminen on kohtuullisen helppoa. Alueen toimijoille on jaettu tunnukset, jotka mahdollistavat sivuston päivittämisen jatkossakin.

Jotta sivuston toiminta jatkuisi tulevaisuudessa asukasvoimin, vaatisi se esimerkiksi sivuston ylläpitoon ja julkaisemiseen liittyvän koulutustoiminnan järjestämistä ikääntyville asukasaktiiveille.

Toimintaa toteutettiin vuosina 2010-2011. Vastuuhenkilönä toimi Katri Tella.

<http://pihlavankylasivut.vuodatus.net/>

Asukkaat mukana opetuksessa

Hanke oli mukana tuomassa asukkaiden näkökulmaa mukaan opetukseen.

Opiskelijat keräämässä asukastietoa

Hanke oli mukana järjestämässä Turun yliopiston maisemantutkimuksen opintoihin kuuluvaa kurssia, jossa tutkittiin lähiöalueen merkityksiä asukkaiden kokemana.

Asukkaiden osallistamiseen opetuksessa liittyvät erityisesti opiskelijoiden toteuttamat asukashaastattelut. Haastatteluiden myötä kerätty tieto tallennettiin Satakunnan Museon kokoelmaan. Tallennettu tieto tulee hyödyttämään tutkimustyötä tulevaisuudessa.

Samassa yhteydessä järjestettiin yhteistyötä Turun yliopiston Kestävän kehityksen koulutusohjelman kanssa.

Osallistuminen kurssille ja haastattelujen toteuttaminen tulee todennäköisesti antamaan kimmokkeita opiskelijoiden opinnäytetöihin. Siten opetukseen osallistuminen tuo hankkeelle vaikuttavuutta mahdollisesti hankkeen päättymisen jälkeen.

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, maisemantutkimuksen oppiaine ja Satakunnan Museo ja Turun yliopiston kestävän kehityksen koulutusohjelman kanssa.

Asukkaat tuottamassa opetusmateriaalia

Yliopisto-opetuksen lisäksi hyviä kokemuksia saatiin myös kokeilusta, jossa paikallishistoriasta kiinnostuneita asukkaita ohjattiin tuottamaan materiaalia alueen peruskoululaisille suunnattua opetuspakettia varten. Kokeilun taustalla oli hankkeen asukaskyselyiden perusteella tehty huomio siitä, että asukkailla oli kiinnostusta paikallishistorian harrastamiseen. Lisäksi monilla oli hallussaan omasta kotiympäristöstä kertovaa ainutlaatuista materiaalia, kuten valokuvia ja piirroksia, jotka kertovat asuinalueen historiasta.

Tukemalla paikallishistorian esiin tuomista asukasnäkökulmasta lisätään paikallisen väestön tietoa asuinalueen merkityskerrostumista. Erityisen että näin käytännön asumiseen liittyvää tietoa saadaan siirtymään sukupolvelta toiselle.

Opetuspaketti toteutettiin yhteistyössä Turun yliopiston Satakunnan ympäristökoulu –hankkeen kanssa vuonna 2010.

Osallistamisen tulosten esittämisen haasteita

Haasteeksi muodostui että tutkimustarpeet edellyttivät nopeaa reagointia ja tulosten esiin saaminen taas vei aikaa. Yliopistotutkimuksen näkökulmasta tavoitteisiin sisältyy tulosten esittäminen tieteelliset kriteerit täyttävällä tavalla ja se vaatii usein pitkäjänteistä tulosten analysointia.

Tutkimustulosten lopullinen esittäminen painottuu hankkeen loppuvaiheeseen, kun taas toteutettavat toimet, joihin tutkimustarve liittyi, toteutettiin yhteistyöhankkeen/kaupungin osalta hankkeen toimintakauden alusta lähtien.

Ongelma ratkaistiin tuottamalla kaupungin toimijoiden käyttöön toimenpide-ehdotuksia, idealuonnoksia ja tulosraportteja - joissa esiteltiin hankkeen välituloksia.

Kuitenkin hankkeen tuloksia on tuotu esiin tutkimusprosessin kuluessa myös tieteellisissä yhteyksissä esitelmöimällä tieteellisissä seminaareissa kotimaassa ja ulkomailla.

Lisäksi hankkeen tulosten pohjalta on tuotettu vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli, sekä paikallisia toimijoita hyödyttävä populaariartikkeli.

Hankkeessa on tuotettu tietoa eri kohderyhmille. Esimerkiksi peruskoululaisille suunnattua tietoa taltioitiin opetuspakettien muodossa.

Hankkeen vaikutus tulee näkymään alueellisessa tutkimuksessa vielä pitkään hankkeen toiminnan päättymisen jälkeen, sillä yliopisto-opiskelijat tulevat toteuttamaan opinnäytteitään hankkeessa esiin tulleiden tutkimusaiheiden pohjalta.

<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=24264&lan=fi>

LATAA JULKAISU nyt ilmaiseksi osoitteesta:
<https://oa.doria.fi/handle/10024/62965>

Kuvat:

Katri Tella 2009-2011.

Lähteet:

Forsell, Sanna (2011): Lapset ja nuoret koulupihasuunnittelussa –osahanke. (hankekuvaus) <http://matublogit.vuodatus.net/>

Kemppi, Vuokko (2010): *"Kui mää tääl asu? Asukasnäkökulmia kehittyvään lähiöön.* Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja XXII. <https://www.doria.fi/handle/10024/62965>

Salmi, Pasi (2010): Kulttuurivuorot kerhohuoneisiin. *"Kui mää tääl asu? Asukasnäkökulmia kehittyvään lähiöön.* Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja XXII. <https://www.doria.fi/handle/10024/62965>

Sato-Ettala, Arja & Rynänen, Kaisa (2010): Pormestarinluodon-Puuvillan puistovyöhyke. *"Kui mää tääl asu? Asukasnäkökulmia kehittyvään lähiöön.* Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja XXII. <https://www.doria.fi/handle/10024/62965>

Tella, Katri (2009): *Pormestarinluodon liikekeskuksen kehittäminen nuorten näkökulmasta – projektin loppuraportti.* Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja XVI. <https://www.doria.fi/handle/10024/62965>

Tella, Katri (2010): *Turvallinen Pihlava.* Tulosraportti. Pdf-julkaisu ARA:n internetisusto. <http://www.ara.fi/download.asp?contentid=24264&lan=fi>

Vuorio, Jukka (2010): Kotiutuminen Pihlavaan. *"Kui mää tääl asu? Asukasnäkökulmia kehittyvään lähiöön.* Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja XXII. <https://www.doria.fi/handle/10024/62965>